

TAJOMSTVO PRVOTNÉHO RAJA¹

Čo je obsahom rajského života?

1.časť

Túžime tam nahliadnuť hoci len kútikom oka. Nakuknúť, čo tam robia duše spasených ľudí. Vykonávajú tam nejakú činnosť? Oddychujú? Ako trávia čas? A je vôbec možné nájsť čas tam, kde panuje večnosť?

Zvyčajne počúvame, že spravodliví získajú blaženosť, príjmu vence za trpezlivo znášané súženia a spolu s anjelmi budú oslavovať Boha. Ale, nie je to jednotvárne a nudné? Pomodlili sa, vzdali Bohu chválu, oddýchli pod prístreškom rajskej brány od ťažkých, na zemi konaných prác, a čo potom? Počúvame, že „*Boh zotrie im z očí každú slzu*“², to jest nahradí všetky straty, zahojí rany, zbaví smútku. No ale tam je večnosť, slzy dávno uschli, v duši je mier a pokoj, a čo ďalej? Lebo, máme v sebe takú zvláštnosť, že duša človeka neznesie nečinnosť. Čo je obsahom rajského života?

Tajomstvo života v Raji

Svätý Siluán Atoský raz povedal príbeh. Vysoko na oblohe sa vznášal orol. Pozoroval krásy sveta a chcel o nich povedať kohútovi, ktorý žil na zemi, v obyčajnom dedinskom kurníku. Keď sa orol spustil na zem, kohút sa dôležito prechádzal medzi svojimi sliepkami a orla nejak zvlášť nepočúval. Kohút ničomu nerozumel, lebo ani kútikom oka nezazrel to, čo videl orol. Čoskoro ho to vznešené rozprávanie omrzelo. Tak aj žijúci pozemský nemôžu pochopiť nebeské.

Život v Raji je pre vyhnancoz z Raja tajomstvom. A vyhnancom nie je daný zbytočný dôvod fantazírovať, čo tam je. Fantázie o duchovnom sa zvyčajne zmenia na problémy.

Avšak, je tu jeden problém. Každý má inú mieru chápania, a za jej hranicou úvahy nemajú zmysel. Dieťa nechápe dospelého. Slepý – maliara. Hluchý – muzikanta. Ako objasniť divému ľudožrútovi význam starých rukopisov, keď nevie čítať? Maximálne si nimi rozloží oheň, na ktorom si divoch pripraví milovníka rukopisov a ďalej bude žiť svoj divoký život. Nie všetkým je možné objasniť všetko. Nechápanie sa mení na odvrhnutie, a odvrhnutie na nevraživosť. V nepriateľstve s tým, čomu nerozumieme, ľudia ničia chrámy a ani neuvažujú, že chrám je Nebo na zemi, zvyšok Raja uprostred nášho hriešneho sveta.

Apoštol Pavol, uchvátený do Raja, až do tretieho Neba, sa stretol s tým, čo „*človek nesmie vysloviť*“³, čiže s nevysloviteľným. On aj chcel hovoriť, len nevedel ako. Jediné, čo v nadšení povedal bolo: „*ani oko nevidelo, ani ucho nepočulo, ani do ľudského srdca nevstúpilo to, čo pripravil Boh tým, ktorí ho milujú*“⁴. Znamená to, že u Boha v Raji je pre ľudí pripravené také blaho a šťastie, ktoré sa na zemi zďaleka nedá zažiť.

Napokon, pokračuje apoštol: „*nám to Boh zjavil Duchom Svätým*“⁵. Čiže, stále môžeme niečo povedať.

Prečo Boh umiestnil človeka do Raja

Božie Zjavenie hovorí, že Boh umiestnil človeka do Raja nie preto, aby v ňom bezstarostne ležal pod palmou a oberal plody z rajských stromov. Nie, v Písme je povedané: „*Hospodin, Boh, vzal človeka a umiestnil ho v záhrade Eden, aby ju obrábal a strážil*“⁶.

¹ [Тайна первоизданного Рая / Православие.Ru \(pravoslavie.ru\)](http://pravoslavie.ru)

² Zj 21, 4.

³ 2Kor 12, 4.

⁴ 1Kor 2, 9.

⁵ 1Kor 2, 10.

Nie opalovať sa alebo sa bezstarostne čľapkať v azúrových vodách rajskej riek, ale záhradu Eden obrábať a chrániť ju. Teda, v prvotnom Raji bolo človeku nariadené byť zamestnaným.

Raj nemal potrebu byť obrábaný, pretože Boh všetko tvorí dokonale. Raj príjemne voňal prítomnosťou Božej blahodate. Potrebu obrábať mal človek. Nadmerná nečinnosť spôsobuje bezstarostnosť. Lahostajnosť k prázdnote. A „záhalčivosť učí všelijakému zlu“⁷. Človek, hoci bol stvorený čistým, nemal skúsenosť duchovného formovania, s ktorým je spojená námaha, rozvíjanie v sebe Bohom uložených talentov a odolnosť pri pokušeniach.

Vlastne, strom poznania dobra a zla bol daný preto, aby bola v človeku vypestovaná vernosť Bohu. Vernosť by bola vyjadrená odrezaním sa od Bohom stvorenej zeme a každého pokušenia zvodcu. Výchova si na strane človeka vyžadovala prácu, úsilie.

V čom konkrétnom spočívala práca v Raji nie je úplne jasné. Podľa svätého Jána Zlatoústeho, to bola práca „bezbolestná, bez útrap“. Predstavovala cestu k väčšej duchovnej dokonalosti. Dovolím si povedať, že obrábanie Raja si vyžadovalo nejakú tvorivú činnosť človeka, jeho hlboké, rozumovo-osobné zapojenie sa do rajskej harmónie stvoreného sveta, ktorý dýchal blahodáťou Svätého Ducha.

Je nám poodhalené, že Adam dával mená zvieratám⁸. Aby sa dalo pomenovať, je potrebné poznávať, chápať tých, koho chceš pomenovať. Vedec, ktorý objaví novú hviezdu, pomenuje ju. Adam, chápaný Bohom stvorený svet, dával mená a snažil sa preniknúť do tajomstiev vesmíru. A toto už vôbec nie je nečinnosť, ale hlboká, tvorivá, rozumovo-vôľová činnosť. Pomenovanie, je vyjadrením svojho poznania v slove, a značí, že človek formuloval plody svojej poznávacej činnosti.

Do práce v Raji boli u prvého človeka zapojené aj jeho duša, telo, myseľ, srdce, čiže všetky jeho rozumovo-vôľové vlastnosti.

Úlohy v prvotnom Raji

Súdiac podľa všetkého, v prvotnom Raji bolo pred človeka postavených mnoho úloh. Najmä, je povedané: „*Nech vládnu nad morskými rybami, nebeským vtáctvom, dobytkom, nad celou zemou a nad všetkými plazmi, čo sa hýbu po zemi*“⁹.

Na vládu je treba byť spôsobilým a vedieť, ako riadiť.

Svet živých bytostí neprebýval v chaose alebo ničení slabších silnejšími. Svet bol iný, zliaty s blahodáťou Svätého Ducha. Nebola smrť, ani dravosť. Poriadok a harmónia boli udržiavané činnosťou človeka, ako koruny Božieho tvorenia. Pokiaľ človek zachovával jednotu s Pánom, na svet sa cez človeka vylievalo svetlo Božej blahodate, ktoré cele bytie oduševňovalo.

Svätý Makarios Veľký nám poodhaľuje tajomstvo: „Nepriateľ Adama oklamal, a tak nad ním získal vládu, odňal mu moc, a sám sa pomenoval kniežat'om tohto sveta. Na začiatku bol za knieža tohto sveta a viditeľného pána ustanovený človek. Neprekonal ho žiadny oheň, netopila žiadna voda, neškodili mu ani zvieratá, nepôsobil na neho ani jed jedovatých živočíchov. Až potom, keď sa nechal oklamať, a svoju vládu prenechal zvodcovi“.

A kto by si len pomyslel, že titul „knieža tohto sveta“, ktorý diabol ukradol, patrilo človeku? Ale je to tak. V pozemskom svete je od počiatku kráľ, ktorý v sebe nosí obraz Nebeského Kráľa. Nebeský Kráľ, Boh, zapečatil kráľovským obrazom človeka, kráľa pozemského. Bohabojné kráľovstvo nie je despotizmus alebo tyrania, nie je útlakom nerozumného despota. Bohabojné kráľovstvo je obetavá starostlivosť o tých, kto ti je zverený samotným Bohom.

⁶ Gn 2, 15.

⁷ Sir 33, 28.

⁸ Pozri: Gen 2, 19-20.

⁹ Gn 1, 26.

Poznávajúc Boha, bol človek povolaný k zdokonaľovaniu sa, a cez svoje osobné pretváranie, pretvárať aj okolitý svet.

Kráľovanie a panovanie prvého človeka ako koruny tvorstva znamenalo, že nebol odtrhnutý od Bohom danej prirodzenosti. Mysľou a srdcom bol povolaný obracať sa k Bohu, a Bohom stvorený svet mal chrániť, skrášľovať a udržiavať, ako sa v ohnisku udržuje oheň, určený na zachovanie. Lajdáctvo spôsobí vyhasnutie ohňa, a následne zimu a zamrznutie.

Je tu ešte jedna z rajsých úloh: „*plodte sa a množte sa*“¹⁰. Príjemná úloha? Súčasným skazeným človekom je táto úloha chápaná primitívnym spôsobom. Počať a nechať, tak robia nerozumné zvieratá (aj to nie všetky), snáď niekto z potomstva prežije. Človek, aby sa mohol plodiť a množiť, sa musí vedieť starať o tú, ktorá rodí, aj o tých, ktorí sa narodí. Starostlivosť je prejavom lásky, a bez lásky všetko stráca svoj zmysel. Aby človek mohol plodiť a množiť sa, musí vedieť vychovávať, deťom odovzdávať to najlepšie, a toto je celá veda, postavená pred človeka ako úloha ešte v prvotnom Raji.

Napokon, svätí otcovia danú úlohu interpretujú omnoho vznešenejšie. Tam, kde nad telom panoval duch, sa o samotnom telesnom rozmnožovaní uvažovalo ináč. Napríklad, svätý Ján Zlatoústý o tom hovorí tak: „Do pádu prví ľudia žili ako anjeli, o nejakom spolužití sa nedá hovoriť. A ako sa to dialo, keď neboli závislí na telesných potrebách?“

Svätý Ignác (Brjančaninov) objasňuje: „Toto rozmnožovanie sa uskutočňovalo v absolútnej čistote, bez vášne. Namiesto pôžitku telesného, podobného zvieraciemu, bol svätý, duchovný. Samotný spôsob, aj keď Bohom nezjavený, neskúmame ale veríme, že pre Boha ako ľahko bolo dopustiť známy spôsob, tak isto ľahko mohol ustanoviť aj iný... Pri tvorení ženy z muža (Evy z rebra Adama) vidíme spôsob nevášnivého rozmnoženia ľudského rodu do pádu“.

A takto uvažovali prakticky všetci svätí otcovia.

Len blahoslavený Augustín sa domnieval, že spôsob počatia bol v Raji ten istý, ako dnes, no bez vášne telesného pôžitku. Ako sám hovoril, styk sa podriadil nie žiadosti ale vôli človeka, „náležité údy sa uviedli do činnosti vôľou, bez vášne, pri absolútnom pokoji duše a tela, pri zachovaní čistoty“.

Bez ohľadu na to, kto ako to vidí, Raj nie je kráľovstvo žiadostivosti.

Taký bol prvotný Raj. Aj dnes je Raj, kde sa dostávajú duše spasených ľudí, nad všetkým telesným. Takým, bez najmenej prímеси vášne, bude Raj aj po všeobecnom Vzkriesení. Potom „*tí, čo budú uznaní za hodných dosiahnuť budúci vek a zmŕtvychvstanie, už sa viac neženia ani nevydávajú. Už ani umrieť nemôžu, lebo sú ako anjeli a sú Božími synmi, keďže sú synmi vzkriesenia*“¹¹.

Raj po páde

Svedectva o Raji v Písme sú podobné odrazu Slnka v malých kvapkách rosy. Formou sú malé, no vyžaruje z nich lesk Slnka.

Raj sa v Písme spomína v knihe Genezis. Raj bol usporiadaný na zemi, no významom patril Nebu, kráľovstvu anjelov. Celý stvorený svet predstavoval Boží chrám, a Raj – oltár, v ktorom prvý človek, doslova kňaz, vysluhoval pre nás nepoznané Božie tajomstvá. Ako oltár v chráme zjednocuje Nebeské a pozemské, tak aj Raj v prvotnom svete styk Neba a zeme, spoločenstvo pozemského s Nebeským.

Hriech človeka odsekol zem od neba. Raj ostal ako Kráľovstvo Nebeské, na zemi už Raj nie je. Preto odkryť tajomstvo Raja tu, na zemi, je takmer nemožné. Preto aj množstvo úloh daných v Raji ostane nevyriešených. Aké kráľovstvo, panstvo, dnes človek má? Neposlúcha ho nie len lev, ale niekedy dokonca aj domáca mačka. Samotný človek prírodu rozkráda, doslova sa k nej správa ako tyran-dobyvateľ.

¹⁰ Gn 1, 28.

¹¹ Lk 20, 35-36.

Časť rajských úloh (plodte sa a množte sa) ľudia vykonávajú v padlom stave, s všetkými ich následkami – smilstvom, neverami, potratmi, čiže úplne svojvoľne. Časť úloh sa presunie do budúcnosti, keď mocou Vzkrieseného všetci vstanú z mŕtvych, a nové nebo a nová zem ohromia zrak vzkriesených ľudí.

V Starom Zákone sa Raj po páde prakticky nespomína. Načo hovoriť o tom, čo je do príchodu Krista Spasiteľa zatvorené? Prečo zarmucovať duše spravodlivých, ktorí zišli do pekla, ako aj všetci vyhnanci z Raja? „V smútku zostúpim do podsvetia“¹². Starozákonný človek prežíval smútok a osamelosť.

Raj sa v Starom Zákone spomína ako obraz Božieho požehnaní. Napríklad: „Dobročinnosť je ako požehnaný raj a skutky milosrdenstva pretrvávajú navždy“¹³. „Bázeň pred Hospodinom je ako požehnaný raj zaodetý do všetkej slávy“¹⁴.

Každá cnosť v sebe zachováva niečo rajské. Pokora, krotkosť, nevinnosť, tým viac kráľovská láska, sú odleskom Raja na našej hriechnej zemi.

Raj bol zatvorený, pokiaľ neprišiel Ten, ktorý povedal: „Dnes budeš so mnou v raji“¹⁵. On to povedal kajúcemu sa zbojníkovi, aby každý z nás, po prvé, v sebe spoznal zbojníka, a po druhé, aby každý tak isto kajúcne povedal: „Spravodlivo dostávame, čo sme si skutkami zaslúžili... Rozpomeň sa na mňa, Pane, keď prídeš do svojho Kráľovstva“¹⁶.

Biblia nehovorí o tom, čomu sa človek v Raji bude venovať, ale o tom, ako je človeku mimo Raja bez Boha biedne a zlé, ako sa k Bohu vrátiť, a ako znovu Raj získať. Človek, márnotravný syn, namiesto rodného domu dáva prednosť svinskému korytu, namiesto lásky a tepla klamstvu a podvodu, a ešte nekonečnému utrpeniu, súženiu, mukám. No Otec láskyplne čaká, dvere rodného domu sú otvorené. Raj, prvotný oltár, je dnes otvorený človeku, ktorý je povoláný k tajomným nebeským činnostiam.

Peklo ako antipód Raja

Už vieme, že v Raji povalačov niet. Zato je povalačmi preplnené podsvetie. Kde sú „okovy pekla“¹⁷ a „večné putá“¹⁸, aký tam môže byť priestor pre tvorivosť a osobnú činnosť? Aby sme mohli zhodnotiť život v Raji, musíme aspoň trochu predstaviť prebývanie nešťastných duší v pekle.

Trápení vlastnou vnútornou pustotou, stratiac schopnosť prejavíť sa v čomkoľvek tvorivom, dobrom, tlačiac sa v podsvetí, doslovne ako sardinky v sude, sú väzni v pekle mučení vlastnou zbytočnosťou. Ich utrpenie im spôsobuje to, že žili iba pre seba, a nikomu nechceli priniesť ani najmenší ošoh. Preto tam prebývajú úplne sami aj keď je v pekle tesno, no každý mučený je od ostatných oddelený neprekonateľnou hranicou. Oddelený od Boha, od blízkych, žiadna tvorba, ani činnosť, ani možnosť čokoľvek poznávať.

Ak je v Nebi radosť, šťastie, blaženosť, tak v pekle sú ich antipódy, čiže clivota, mučenie a, aj keď sa to zdá byť čudné, škodoradosť. V Biblii je o asýrskom kráľovi povedané: „Rachotom jeho pádu som otriasol národy, keď som ho zrútil do podsvetia k tým, čo zostupujú do hrobu, a v podsvetí sa potešili“¹⁹.

V Nebi sa tešia z každého kajúcnika, lebo je spasený. V pekle sa škodoradosťne tešia z každej duše, strhutej lavínou hriechu do podsvetia. Škodoradosť, hľa reakcia obyvateľov pekla, ktorí tak vítajú každého nového prívrženca.

¹² Gn 37, 35.

¹³ Sir 40, 17.

¹⁴ Sir 40, 27.

¹⁵ Lk 23, 43.

¹⁶ Lk 23, 41-42.

¹⁷ Ž 18, 6.

¹⁸ Júd 1, 6.

¹⁹ Ez 31, 16.

Sväté Písmo nám svedčí, že keď do pekla zostúpil posledný babylonský kráľ, hneď ho tam spoznali. Aby nie, kráľ a nespoznáť ho (a k tomu babylonský)! Prorok Izaiáš o tom hovorí takto: „Zospodu sa podsvetie znepokojí kvôli tebe a vyjde ti v ústrety, keď prídeš, kvôli tebe zobudí tiene všetkých mŕtvych mocnárov zeme, zdvihne z trónov všetkých kráľov národov. Títo všetci sa ozvú, prehovorí k tebe: „Aj ty si sa stal bezmocným ako my, si nám podobný“²⁰.

Hľa, kľúčové slová: „stal sa bezmocným“. Vlastne, peklo je kráľovstvo slabých, bezmocných. Na zemi sa javili ako mocní, no všetko sa obrátilo na prach. Chceli panovať nad druhými, no nedokázali ovládnuť svoje vášne, podrobili sa hriешným želaniam. Preto je povedané: „Kto má uši, nech počúva, čo Duch hovorí cirkvám. Tomu, kto zvíťazí, dám jesť zo stromu života, ktorý je v Božom raji“²¹.

Raj je pre silných. Pre tých, ktorí zvíťazili na sebou, svetom a diablom.

Bezmocní sú aj nečinní, v zmysle bez skutkov dobra, milosrdenstva, krotkosti. Ich slabosť je v ich pýche. Lebo každý, kto sa povyšuje nemá silu pokoriť sa a vidieť, kým v skutočnosti je. Taký skôr či neskôr bude ponížený. Každý, kto sa povyšuje, bude ponížený. Prorok Izaiáš dodáva: „Do podsvetia je zvrhnutá tvoja pýcha za zvuku tvojich hárf. Pod tebou lezie chrobač a červy sú tvojou prikrývkou“²².

V pekle je nečinnosť, neiniciatívnosť. Lebo peklo je absencia Života. Preto tam, kde panuje smrť, nemôže byť nijaká tvorivá aktivita, prejavovaná nejakou činnosťou. Je tam sivá nuda. Ani tvorenie, ani činnosť mysle, len útržky spomienok, ktoré pred zrakom duše stoja ako strašidelné obrazy, a tiež úplná bezmocnosť čokoľvek opraviť. Toto je dôvod mučenia. Nie je tam pokoj. Len plač a škrípanie zubami. Zúfalstvo, hrôza a bezútešný mrak.

Peklo je nespôsobnosť prejavovať sa v dobrom, je čas, ktorý si prepásol. Ak by sa čas meral na kilá, žasli by sme nad tým, koľko ton sme ho premrhali. Míňame ho na nič a pritom si myslíme, že sme zamestnaní.

Peklo je ešte úzkosť. Bez Boha je v duši pustota, ohraničenosť, úzkosť. Kde je úzkosť, tam je aj trápenie, ťažoba. Nebeské priestranstvo a ľahkosť slobody dáva len Boh. Život, ako Boží dar, je nekonečná voľnosť, priestor, šírka v pravom zmysle slova. A k tomu Boh človeka volá vo večnom Raji.

Čo človeka dostáva do Raja?

V Prológu je zmienka o mníchovi Atanázovi, ktorý uvažoval, čo v budúcom živote čaká tých, ktorí sa na zemi namáhajú kvôli spásu. Vo videní ho ktosi priviedol k čudnej bráne, ktorej krásu sa nedá opísať. Cez bránu videl odrazy čudného, nevysloviteľného života v Raji. Vlastne, videné a počuté mohol vyjadriť iba slovami Písma: „Vtedy spravodliví zažiaria ako slnko v Kráľovstve svojho Otca“²³. „A budú hľadiť na Jeho tvár... A noc už tam nebude, a nebudú potrebovať svetlo lampy, ani svetlo slnka, lebo Pán Boh ich bude osvecovať“²⁴. No keď chcel Atanáz bránou prejsť, aby priamo videl a pochopil tajomstvo Raja, bolo mu povedané: „Nikto, kto je lenivý, tu nevstúpi, a ak chceš vojsť, vráť sa naspäť a bojuj, a vôbec neuvažuj o blahách pominuteľného sveta“.

Čiže, Raj nie je kráľovstvo lenivých. Raj je pole snaživých pracovníkov, ktorí Raj obrábajú a chránia. Obrábajú, predovšetkým v sebe, v hĺbke svojej duše, a potom aj všade okolo seba.

Ale, aká je to práca?

Ak si celý život oral, sial, staval, konštruoval, sedel nad plánmi alebo absolvoval neuveriteľnú prípravu, brázdil nie len nebo, ale aj kozmos, prináleží ti všetka česť a chvála!

²⁰ Iz 14, 9-10.

²¹ Zj 2, 7.

²² Iz 14, 11.

²³ Mt 13, 43.

²⁴ Zj 22, 4-5.

Čestné uznania a vyznamenania, ceny a spoločenské uznanie sú dôstojné odmeny za tvoje úsilie. No ak si pritom nikdy nepotreboval Boha, ako sa chceš dostať do Jeho Kráľovstva?

Do Raja dostávajú práce vykonané na zemi, ale nie zemi venované. Dušu nezachraňujú prekročené plány, ani rekordy, ani triumfálne úspechy. Človeka zachraňuje Božia blahodať, prijatá čistým, pokorným srdcom. Zachraňuje sa duša, ktorá našla Boha, a nie hrdo brázdiaca pole svojho života pluhom pozemských prác.

Nie statusy, nie zásluhy, nie viditeľné výsledky človeku razia cestu do Raja.

Jednému starcovi boli ukázané rajske príbytky, v ktorých prebývali spasení. Videl nejakého muža v nezvyčajnej sláve, ktorý povedal: „Bol som robotníkom u zlého človeka, ktorý má stále hneval, nedával mi plat, všetko som to až do konca znášal bez reptania“. Potom stavec uvidel iného, ktorý povedal: „Bol som malomocný, no svoju ťažkú chorobu som znášal s ďakovaním Bohu“. Nakoniec stavec uvidel tretieho muža, hoci nie tak pocteného, ako boli prví dvaja, ale tiež účastného na Božej sláve. Ten o sebe povedal: „Dlhý čas som bol mníchom a neustále som sa snažil o spásu svojej duše, neskôr zo mňa urobili biskupa“. Takto neočakávane sa odhaľuje blaženosť Raja, v závislosti od toho, čo je vo vnútri človeka, a nie jeho vonkajších činov. Veď aj rajske vence sú Bohom udeľované nie podľa našich mier a kritérií.

Isté je, že každý z nás, rozlúčiac sa s telom, zažije nemalé prekvapenie. To, čo sa nám zdalo ako zaujímavé a dôležité, sa zrazu bude javiť ako nezmyselné. To, čo sa zdalo ako nezaujímavé a nudné, sa nám zrazu bude javiť ako najdôležitejšie a neuveriteľne lákavé. Mysliaci si, že majú garanciu Raja, sa budú diviť stroskotaniu svojho sebavedomia. Ale mysliaci si, že sú hodní len pre peklo, preto činia pokánie a pokorujú sa, s údivom uvidia, ako nečakane sa im otvoria dvere Milosrdenstva.